

NÓVÉ BÉLA: ÖRÖK KÖRÖK A keresztény művészet alaptémáiról

Kántor Péter Hendrick Avercamp képe ihlette versében így szól a németalföldi kismesterhez: „Más tudta, amit tudott. Pieter Brueghel, a mester. / Nálad boldogan rogyadozva siet / a szegény a nehéz szalmateherrel. // Nálad lovasszánon siklik az élet, / és aki nézi, örül, hogy nézheti, / hogy tehet bármilyen kis semmiséget. // Jelenetek a jégen. Jég-öröm; / korcsolyázók — s egyszer se vak vezet / világtalant komisz göröngyökön.” Vagyis a kor kismesterének életvidám képe kapcsán a költő megidézi a kor tragikus létvíziókat alkotó nagymesterét, annak is az egyik leghíresebb, vakokat ábrázoló képét: öt vak koldus összekapaszkodva tart egy szakadék felé, melybe hatodik társuk éppen belezuhan, maga után rántva a többieket. „Éz lenne hát a világ sorsa Brueghel szerint”, gondolhatják sokan, míg fejcsóválva nézik a festményt.

De nem így Nové Béla, aki *Örök körök* című könyvének központi esszéjét Brueghel híres képének szentelte. Szerinte ugyanis a festő mementója és a beléretett jézusi példázat „valójában épp arra inti: ne gondoljuk önhittén elvakulva, hogy ez volna a világ sorsa, hogy mindig így volt és mindig így marad örökre. Jöhetnek még nagy megrendülések, nem sejtett kataklizmák, amikor nem marad más túlélő esélyünk, mint egymásba fogódzni, és akaratlan újratanulni a kötelék-bukdácslás összes gyönyörteli kínját.” (58.) Míg Kántor Péter versében az Avercamp által megfestett, vagy Kántor szavával: lelakozott hétköznapi életöröm fényét megzavarni nem tudó árnyékként jelenik meg e festmény tragikus létvíziója, addig Nové olvasatában a híres kép komor pesszimizmusa sokkal inkább alkalom és eszköz a bizalom dicséretére. Vagyis mintha arra kérné olvasóját, hogy bár ne vakon, de bizalommal kövesse végig eme kis könyvön keresztül, mely alcíme szerint a keresztény művészet alaptémáiról szól, ezen belül is a csoportok, közösségek ábrázolásáról, legfőbb célja mégis inkább az, hogy támpontokat nyújtson egy „bátrabb és mélyebb kollektív önismerethez”. (125.)

Mindezt hogyan is kívánja elérni? Kezdi a genetikus közösség generációinak ábrázolásával, vagyis a családfaábrák két alapvető típusával: az őszülők magjából fává terebélyesedő rajzolatokat szembeállítva a múlt mélységesen mély kútjába visszaleső családfakutató fordított irányú rajzolataival, hogy utána a többi felmerülő motívum — duettek, vakok, (utolsó) vacsora, körlánc — részleges családfáját skiccelje fel az olvasóinak. Mégis hiába várnánk a rendkívül olvasmányosan mesélő, gazdag képanyaggal ellátott könyvtől a képzőművészeti monográfiák részletkebe menő alaposságát, nem is ez a célja ennek az öt rövidebb esszének, hanem sokkal inkább az, hogy bizonyos

magatartásformákra és ezeknek az ábrázolási hagyományára hívja fel a figyelmet, és időnként a kollektív önismeret javítását megcélozva messzire kalandozzon a gondolatmenetet elindító képtől. Nové családfa-skicceiben így szépen megfér egymás mellett Canetti marrakesi vakokról készült leírása Saramago *Vakság* című regényével, és e regénynek a vakok között okozott felháborodásának bemutatásával, vagy esetleg Nádas Péternek a Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsa előtt elhangzott bizalomról szóló előadásával. A duettek kutató másik csokrában Lucas Cranach *Édenkert* című festményével kerül rokonságba Antonioni *Zabriskie Point*-jének szerelmi víziója és az újabban elharapózó tömegesküvők sajátos hagyománya. Ezekkel a széles mozdulatokkal szinte hívja az olvasóit további példák keresésére.

A tartalmi tágasság és a magabiztos esszéhang — mely nemcsak a rokonságot kereső művészettörténész hangján szólal meg, hanem időnként kulturkritikus, máskor bölcséleti tónust is felvesz — teszi igazán élvezetessé Nové Béla kötetét. (*Verbum – Vigilia*, Kolozsvár – Budapest, 2015)

MODOR BÁLINT

FRENYÓ ZOLTÁN: A FILOZÓFIA TANKÖNYVE

Egy filozófia-tankönyv megírásakor mindig fennáll annak veszélye, hogy a szerző úgy érzi, valamiféle kötelező semlegességre való törekvés jegyében minden gondolkodót és iskolát válogatás nélkül be kell mutatnia, aminek következtében emészthetetlen adathalmazt zúdít az olvasóra. Frenyó Zoltán most megjelent kiváló könyve elkerüli ezt a buktatót. A hosszú tanári tapasztalat birtokában, anyagának három évtizedes gyakorlati kipróbálása után megszületett mű ugyan a történeti sorrendet követi a bölcsélet bemutatásában, de világosan kivethető rendszert visz a tárgyalásba, ami nem csupán az anyag áttekintését könnyíti meg, hanem egyúttal a szerző saját filozófiatörténet-szemléletét, illetve tágabban, a bölcsélet klasszikus alapproblémáiról alkotott saját véleményét is tükrözi; ez utóbbinak egyéb tekintetben sem fél hangot adni valamiféle erőltetett és végső soron gyakorlatilag keresztülvihetetlen „világnézeti semlegességre” törekedve. Mindennek következtében nem ragaszkodik mereven a filozófiatörténeti kánon által megkívánt szokásos hangsúlyokhoz és arányokhoz, sem pedig a teljességhez abban az értelemben, hogy egyetlen rendszerint fontosnak tartott szerző vagy irányzat se maradjon ki. Hisz nem is az a célja, hogy összképet nyújtson; nem véletlen, hogy a *filozófia* (és nem a *filozófiatörténet*) tankönyvét ígéri a cím: eszerint tehát a cél itt nem annyira a történeti ábrázolás, mint inkább a filozófiai *műveltség* alapjai-